

PRIKAZI KNJIGA

Dr Duško Lopandić, *Trgovinska politika Evropske unije i Jugoslavije*, Institut ekonomskih nauka, Beograd, 1997, 183 strane.

Ugovorom o osnivanju Evropske ekonomske zajednice, potpisanim u Rimu daleke 1957. godine, pred Zajednicu su postavljeni brojni, pre svega, ekonomski ciljevi. Jedan od osnovnih ciljeva bio je i uspostavljanje i funkcionisanje zajedničkog tržišta. Uspostavljanje zajedničkog tržišta podrazumeva postojanje unutrašnjih i spoljnih elemenata. Pod unutrašnjim elementima podrazumevaju se: uspostavljanje carinske unije između država članica i ukidanje dažbina sličnog dejstva kao i carine, kao i ukidanje kvantitativnih ograničenja i mera sličnog dejstva kao kvantitativna ograničenja. Pod spoljnim elementima se podrazumeva uvođenje zajedničke carinske tarife prema trećim državama. Zajednička carinska tarifa predstavlja samo jedan od elemenata zajedničke trgovinske politike, čije je uvođenje takodje bilo

predviđeno Ugovorom o osnivanju, kao "trgovinske politike" ili, šire, u sklopu postepene izgradnje spoljno-ekonomskih odnosa Zajednice.

Iako su povremenim izmenama i dopunama Ugovora o osnivanju menjani i dopunjavani i ciljevi Zajednice, odredbe člana 113. Ugovora kojim je određena sadržina zajedničke trgovinske politike su ostale nepromenjene. Poslednji pokušaj revizije pravnih osnova spoljno-ekonomskih odnosa Evropske zajednice sa ciljem njegovog proširivanja i detaljnijeg regulisanja, učinjen je prilikom zaključivanja Sporazuma iz Mاستrihta i Amsterdama. Sporazumom iz Mاستrihta učinjene su, prema rečima autora, samo kozmetičke promene. Iz toga, međutim, ne bi trebalo zaključiti da je njegova formulacija toliko dobra da se ne može poboljšati. Naprotiv. Dosta neodređenom formulacijom ovaj član

je u komunitarnoj teoriji i jurisprudenciji Suda pravde Evropskih zajednica izazvao niz nedoumica i dilema. Medjutim, upravo zbog velikog praktičnog značaja koji mu je od početka pridavan i delikatnosti predmeta, nije postignut potrebn kompromis za ozbiljnije korekcije. U tom smislu autor sa pravom već u uvodu ističe da zajednička trgovinska politika predstavlja "jednu od okosnica institucionalnog razvoja i izgradnje medjunarodnog indentiteta ove evropske integracije," ali i da su prema Mišljenju Suda u predmetu 1/78, elementi trgovinske politike koji su nabrojani u članu 113. navedeni samo primera radi i ne predstavljaju potpuni spisak elemenata koje može da obuhvati zajednička trgovinska politika.

Analiza elemenata i instrumenata kojima Evropska unija ostvaruje zajedničku trgovinsku politiku nije samo od značaja za države članice, već i za treće države, kao što je SR Jugoslavija. Budući da Evropska zajednica danas predstavlja najveći trgovinski blok, to nesumnjivo utiče na razvoj ne samo intrakomunitarnih trgovinskih odnosa, već i na ukupni razvoj medjunarodnih trgovinskih odnosa, a u srazmernoj meri i na praksu i politiku trećih država kao što je SR Jugoslavija.

Ovim ciljevima podredjena, sadržina knjige je podeljena na dva dela. Prvi deo je naslovljen kao "zajednička trgovinska politika i

trgovinski režim Evropske unije", a podeljen je na sedam glava. Prva glava je posvećena karakteristikama Evro-pske unije koje su od značaja za formiranje spoljnotrgovinske politike. U drugoj glavi su analizirani osnovi i pojam zajedničke trgovinske politike EU. Treća glava je posvećena pitanjima trgovine EU sa svetom i bilateralnim sporazumima Unije sa pojedinim zemljama. U četvrtoj su analizirani instrumenti zajedničke trgovinske politike EU, a u petoj, zajednička trgovinska politika u nekim specifičnim sektorima. U šestoj glavi je obradjen zajednički režim izvoza Evropske unije, a u sedmoj zajednička trgovinska politika i sankcije Evropske unije.

U drugom, posebnom delu u pet glava je analiziran položaj SR Jugoslavije prema Evropskoj uniji. Odnos Evropske unije prema Jugoslaviji je prikazan kroz istorijski osvrt, u prvoj glavi, neke aspekte uloge koju je Evropska unija imala u jugoslovenskoj krizi, u drugoj glavi, do perspektive saradnje EU i SRJ koja je u okviru regionalne politike Evropske unije prikazana u trećoj glavi. Posle-dnje dve glave su posvećene karakte-ristikama Sporazuma o saradnji EU sa nekim zemljama sa prostora pre-thodne Jugoslavije i odnosima izme-dju SRJ i EU nakon ukidanja sankcija.

Prvom delu prethodi uvod, a nakon drugog dela zaključna razmatranja na srpskom i na engleskom jeziku i četiri priloga.

Delikatnost obrade navedenih pitanja proizilazi iz prirode mera i instrumenata koji čine i kojima se vodi zajednička trgovinska politika. Njihovo pravilno razumevanje i pristupačno objašnjenje zahtevalo je ne samo pravničko, već i ekonomsko znanje, sa jedne strane, a u metodološkom smislu minucioznu analizu brojnih izvora razasutih u nizu dokumenata Saveta i Komsije, kao i u odlukama Suda pravde, sa druge strane. Kako trgovinski režim Evropske unije u dobroj meri odražava i sledi opšta pravila i principe GATTA, odnosno STO i drugih međunarodnih organizacija, bilo je potrebno polivalentnim pristupom obraditi i neka opšta pitanja međunarodnih ekonomskih odnosa, kao što su: klauzula najvećeg povlašćenja, režim izuzetaka, zaštitne klauzule, izvozni krediti i subvencije u trgovini, sporazumi iz tzv. sive zone, količinska ograničenja i slično.

Osim toga, s obzirom na poznati evolucionistički, a ne na unapred zadat i statički pristup Evropske zajednice brojnim pitanjima svog razvoja, trebalo je uložiti veliki trud pa iz ovih izvora izvući adekvatne zaključke ili projektovati pravac budućeg razvoja. Autor je u tome uspeo, čini se, zahvaljujući i neophodnoj širini ukupnog poznavanja prava Evropske unije i bogatoj i ažurnoj gradnji.

Baveći se već duže vreme raznim aspektima komunitarnog prava i politike Evropske zajednice/unije,

a posebno pitanjima spoljnoekonomskih odnosa, autor je pronašao potrebnu meru između apstraktnih teorijskih i konkretnih praktičnih razmatranja.

Sticajem (povoljnih) okolnosti autor je bio "povremeno posmatrač, komentator ili i aktivni učesnik, kao član jugoslovenske misije pri EEZ-u, u burnoj evoluciji odnosa između Jugoslavije i Evropske zajednice (Evropske unije). Zahvaljujući tome autorove analize su u brojnim pitanjima zasnovane ne samo na teorijskim analizama, već i na neposredno stečenim utiscima koji u burnim vremenima, kroz koje su prošli odnosi između SRJ i EU, mogu biti od velikog značaja. Otuda su u knjizi pored teorijskih stavova i analiza dati i brojni numerički pokazatelji, što štivo čini atraktivnijim i čitljivijim širem krug čitalaca, a ne samo poznavaoocima komunitarnog prava.

Izlažući se riziku pristranosti, pisac ovih redova će zbog karaktera i obima prikaza izneti samo stav autora u pogledu perspektive odnosa između Evropske unije i SR Jugoslavije. Nakon konstatacije da zajednička trgovinska politika sve više postaje element političke strategije Evropske unije prema jednom regionu, autor ističe da će ti odnosi prema SR Jugoslaviji biti opredeljeni tzv. regionalnim pristupom EU prema zemljama Jugoistočne Evrope i primenom načela političke uslovljenosti i postepenog razvoja ekono-

mskih odnosa. Bez obzira što ta politika još uvek nije dovoljno profilisana, kao i na druge vanpravne elemente koji opterećuju ove odnose, što je uticalo da se položaj SR Jugoslavije objektivno pogoršao u toku ove decenije, autor zaključuje da Jugoslavija i dalje "ima vitalan interes za razvoj što bliže saradnje sa Evropskom unijom, uključujući i ulazak u članstvo ove organizacije". Tome, međutim moraju da prethode odgovarajuće političke i ekonomske reforme.

Imajuću sve to u vidu, pisac ovih redova preporučuje ovu knjigu ne samo za jednokratno čitanje i nalaženje odgovora ili putokaza za odgovore na konkretna pitanja trgovinske politike, već i da se kao obavezna literatura čuva u riznici, srećom, sve bogatije literature na domaćem jeziku iz ove, do skora, samo egzotične oblasti prava.

Radovan D. Vukadinović

***Enlarging the EU. Relations Between the EU
and Central and Eastern Europe***, redaktor Marc Maresceau
(Proširenje Evropske unije. Odnosi između EU i Centralne i Istočne Evrope)

Krajem 1997. godine u izdanju Londonskog Longman-a publikovana je ova knjiga za koju je doprinose dalo više od dvadeset eminentnih autora sa različitih strana našeg kontinenta, a pod redakcijom prof. Maresceau-a.

Poslednjih godina došlo je do sazrevanja i prihvatanja ideje o prijemu zemalja Centralne i Istočne Evrope u društvo petnaestorice. U osnovi, u pitanju je obrazloženje Evropske integracije koja je uvek i bila shvatana kao politički projekat koji pokriva Evropu u celini, a ne samo kao ekonomski poduhvat rezervisan za njen zapadni deo. Budući prihvatanje zemalja Centralne i Istočne Evrope zato mora biti pažljivo

i precizno planiran, ukoliko se želi postići uspeh.

Knjiga o kojoj je ovde reč bavi se upravo postizanjem uspeha u evropskoj integraciji. Kao moderno izdanje, ova knjiga posvećuje znatnu pažnju krajnjem koraku u formalizaciji odnosa između evropskog Istoka i evropskog Zapada - liberalizaciji ekonomskih odnosa uspostavljenoj Evropskim sporazumima (*Europe Agreements*).

Interesovanje za Evropske Sporazume vlada još od 1990. godine kada je Evropska Komisija objavila svoje saopštenje (*Communication*) o zaključenju Sporazuma o pridruživanju sa zemljama Centralne i Istočne Evrope. Ovi Sporazumi su već tada od strane Unije bili viđeni kao pravni